

bázis mellett kézzelfogható társadalmi igény is szükséges. Az utóbbi feltétel megléte az, amiről ellentétes vélemények alakultak ki könyvtároskörökben: a társadalmi igény meglétére vagy hiányára hivatkozva foglalnak el egymással homlokegyenest ellentétes álláspontot még azok is, akik az alapelvekben egyetértenek. Sajnálatos és egyben jellemző, hogy amíg az olvasási igényekről olyan sok és sokoldalú felméréssel s elemzéssel rendelkezünk, alig van objektív felvételünk a közönség tájékozódási igényéről. Ennek a sokrétű felmérése könyvtárelméleti munkánk egyik fontos feladata lenne. A rendelkezésünkre álló kevés adat között is akad azonban elgondolkasztó. Például az, hogy a Posta budapesti Különleges Tudakozója a szűkebb munkakörébe vágó eligazításokon kívül évi 250-300 ezer olyan kérdésre ad feleletet, mely az általános műveltség és tájékozottság területére tartozik. Egy-egy vidéki városunkban ezek szerint évi 10-20 ezer ilyen kérdés lappang. Talán ez az egy példa is bizonyítja, hogy a rejtőzködő társadalmi igények ismerete - véleményem szerint - nemcsak a közművelődési könyvtári tájékoztató munka fejlesztésének létjogosultságát igazolná általánosságban, hanem rávilágítana olyan problémákra is, mint a szakmai jellegű tájékoztatás és a széleskörű, általános gyakorlati tájékoztatás viszonya és aránya.

Nem vizsgáltuk kellőképpen azt sem, hogy mit jelent a társadalomnak a közművelődési könyvtár nemcsak mint információt adó, hanem mint önálló informálódásra tanító intézmény is. A kérdező aktív bevonása nélkül adott információ, a "zártpolcos tájékoztatás" mellett a közművelődési könyvtár sajátos ténykedése a "szabadpolcos tájékoztatás", amikor a kérdező nemcsak az adott problémára kap választ, hanem - a könyvtáros vezetésével kutatva a kézikönyvek polcai között - az önálló ismeretszerzés módját is elsajátítja. Ennek alig felbecsülhető társadalmi szerepére is jobban oda kellene figyelni.

Végezetül pedig azt is meg kell fontolnunk, hogy a színvonalas tájékoztató munka nemcsak feltételezi a jól felszerelt könyvtári bázist, hanem vissza is hat a könyvtári munka egészére. Feltételezhető, hogy bizonyos könyvtártípusokban, például a váro-

sok központi könyvtáraiban máris a tájékoztatás az a munkaterület, mely a társadalomtól a legtöbb elvárást és impulzust kapná. A rejtett igények felszabadítása és bekapcsolása a könyvtári élet vérkeringésébe a könyvtári élet egészét dinamikusabbá tehetné.

KATSÁNYI Sándor

Lelkesedéssel olvastam Szilágyi Tibor irását e folyóirat 1969. 2-3. számában. Érthetetlen okokból keveset foglalkozik a magyar könyvtári sajtó a könyvtári munka alighanem legfontosabb részével: a t á j é k o z t a t ó m u n k á v a l . A szerzővel két rész kérdést leszámitva egyetértek, s az alábbiakban inkább azokat a gondolataimat fejtem ki, amelyek továbbviszik Szilágyi koncepcióját.

Az egyik vitás tétel (a 62. oldal 2. hasábjának alján) így hangzik: "Mivel könyvtáraink ilymódon nagyjában és egészében a századforduló könyvtáraitra jellemző képet és ideológiát örítették meg, természetes, hogy társadalmunknak a könyvtárról alkotott elképzelése is megmaradt a századfordulóra jellemző szinten." Két okból nem értek egyet ezzel. Az egyik: nem igaz, hogy könyvtárainkban ma a századfordulóra jellemző ideológia él. Könyvtáraink minden bajuk és gondjuk, mostoha és szörnyű körülményeik dacára is a s z o c i a l i z m u s i d e o l ó g i á j á n a k egyik nagyon is fontos bázisát jelentik. Az sem áll, hogy a századfordulóra jellemző képet örítették meg, hiszen azért elhelyezésükben is temérdek változás történt. Megítélésük is változott, mind "fentről", mind az olvasók részéről; amennyiben a társadalom elképzelése még mindig nem változott eleget, abban bizony mi könyvtárosok is ludasak vagyunk. Az természetesén más kérdés, hogy a könyvtári munka teoretikusai és a könyvtárosok népes tábora másmilyen könyvtárakról és szolgáltatásokról álmodik, mint amit éppen a jelen parancsol és a körülmények engednek.

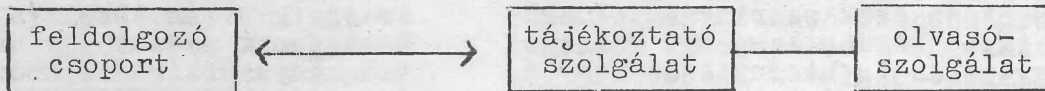
Második megjegyzésem a 64. oldalon található 3. és 7. pontra vonatkozik. Igaz ugyanis, hogy a kiskönyvtáraknak gyenge oldaluk a tájékoztatás, de m a m é g igenis számolni kell velük. Néhány példa a

mindennapok gyakorlatából: ország-
szerte ezrek és ezrek készülnek a
különféle vetélkedőkre, a felszaba-
dulási évfordulóra, a Lenin-cente-
nariumra stb., és ezek az aprócska
könyvtárak (üzemiek és községiek
egyaránt!) az emberek ezreinek ad-
nak a kezébe a vonatkozó irodalom-
ból sokat, nem egyszer többet is,
mint amivel közvetlenül rendelke-
znek. Nem szabad lebecsülnünk a mai
helyzetben ezeknek a kis könyvtá-
raknak az igen értékes nevelő funk-
cióját, hiszen ezek készítik elő az
olvasókat a nagy könyvtárak hasz-
nálatára.

Régi vitát elevenít fel a szerző
azzal a kijelentésével, hogy azok a
könyvtárak, "ahol nincs főoglal-
kozasu könyvtáros, valójában n e m
t e k i n t h e t ő k könyvtárnak,
ezért tőlük érdemi tájékoztató mun-
kát várni n e m l e h e t".
(Kiemelés tőlem, M.I.) Ha ez csaku-

gyan így volna, akkor hazánk legtöbb
községében nem is volna könyvtár, és
számos üzem 4-5 ezer kötetes gyűjte-
ményét nem tekinthetnénk könyvtár-
nak. Szerintem igenis könyvtárak e-
zek, igenis lehet tőlük tájékoztató
munkát várni, és nagyobb részük vé-
gez is ilyet. Hogy jobbat végezhetne
- az más kérdés. Ennyit azokról, a-
melyekkel vitatkozni voltam kényte-
len.

Abban teljesen egyetérttek a szerző-
vel, hogy közművelődési könyvtáraink
jó részében nincs meg a biztos helye
a tájékoztató munkának, és azok a
kollégák, akik ezt végzik, nincsenek
se kint, se bent. Véleményem szerint
sémában így lehetne meghatározni a
tájékoztató munka helyét:

- azaz a feldolgozás és az olvasó-
szolgálat közé, de az utóbbihoz kö-
zelebb helyezném ezt a funkciót.

A könyvtári munkafolyamatban a leg-
bonyolultabb munkát (amely a könyv-
tárostól három nagyon fontos tulaj-
donságot igényel: az apparátus konkr-
ét ismeretét, készséget e munkára
és igen jelentős memóriát) a tájé-
koztató könyvtáros végzi. A könyv-
kereskedelmi jegyzéktől kezdve az
ETO P-jegyzékein át a bibliográfiai
apparátus egészét ismernie kell.
Szótkák mondani, hogy a feldolgozó
munka a legbonyolultabb része a
könyvtári munkának. Mélységes tisz-
teletem a feldolgozóké, de az ő
munkájuk lényegében lezárul a kata-
lógus szerkesztésével, a könyvnek a
raktárba helyezésével. Nem így a
tájékoztatóé, akinek emlékeznie kell
egy kereskedelmi jegyzék hirdetésé-
re éppugy, mint a Petrik szerkeze-
tére vagy arra, hogy hol találja
meg leggyorsabban valamely akváriu-
mi hal családfáját. Innen adódnak
a vitás kérdések a feldolgozó és a
tájékoztató munkatársak között. A
feldolgozó könyvtáros a könyvtár ka-
talogusában gondolkodik, míg a tájé-
koztatónak ebben is, de főleg az ol-
vasó gondolkodásában kell eligazod-
nia. Tovább bonyolítja a problémát,
hogy könyvtárainkban határozott tö-

rekvés mutatkozik a feldolgozó csoportok megerősítésére, ott dolgoz-
nak a legképzettebb emberek, míg a
tájékoztatók között - sok helyen ta-
pasztaltam - kisebb végzettségű, de
nagyon lelkes munkatársak serényked-
nek. Sok más tényezővel együtt ez is
a mindinkább égető gépesítést sürge-
ti.

Nagy örömmre szolgált Szilágyi cik-
kében a 63. oldalon olvasható d,
pont. Évek óta ez az egyik legfáj-
dalmasabb kérdése könyvtári életünk-
nek: a tájékoztató apparátus mennyi-
sége és minősége. Többször esett már
szó (konferenciákon, OKDT-üléseken
és egyebütt) a "bibliográfiai mű-
helyről". Ma szinte minden könyvtár
buzgólkodik, hogy bibliográfiát,
lapszemlét, antológiát adjon ki.
Buzgalmukat azonban nem mindig az
olvasói, a gyakorlati igény fűti,
sokszor csak "bizonyítani" igyekszik
a könyvtár, az illetékesek asztalá-
ra "le akar tenni valamit", ami az-
tán ott is marad, és egy idő múlva
darabonként vagy nagy tömegben a
MÉH-hez kerül. E z n e m
b i b l i o g r á f i a i m u n -
k a !

Ezen a téren gyökeres változásra van
szükség. Ezt pedig véleményem szerint
M a g y a r B i b l i o g r á -

f i a i I n t é z e t létrehozásával érhetjük el. Talán túl messzinek látszik ez a gondolat - de valóban egy ilyen intézet oldhatná meg a bibliográfiai munka szervezését, az egyes típusok kialakítását, a kiadványok központi gondozását és lektorálását, nyomdai előállítását, sőt a kész munkák terjesztését. Koordinálhatná a kiadók terveit a tájékoztatásban központi fontosságú művekre nézve, javasolhatná a közművelődési könyvtáraknak bizonyos külföldi tájékoztató kiadványok beszerzését. Elláthatna olyan, rendkívül időszerű feladatokat, mint a Kozocsa-féle bibliográfiák k u r - r e n s megjelenésének biztosítása, a legfontosabb magyar periodikumok repertóriumának folyamatos kiadása, a lexikonok bibliográfiai részének gondozása stb. Nagyon sok tanulsággal szolgálhat ehhez a Német Demokratikus Köztársaságban folyó hasonló tevékenység.

A bibliográfiák ügyének rendezése két okból is rendkívül sürgős. Egyrészt egyre gyorsabb ütemben szá-

porodnak a dokumentumok, egyre nehezebb tehát őket feltárni, az olvasók tömegeivel megismertetni (már most is előfordul, hogy a beérkezett dokumentum elsüllyed a raktárban). Másrészt egyre bővül és egyre differenciálódik a használók köre, emelkedik az olvasók képzettségének s egyúttal igényeinek a színvonala (tanuk rá a könyvtárak referensznaplói); a tömegkommunikációs eszközök terjedése is olvasásra, tájékozódásra ösztönzi az olvasókat.

Igazat adok a szerzőnek: életbevágóan fontos, hogy a tájékoztatási munkát végző könyvtárosok nagyon gondos alapképzésben és rendszeres továbbképzésben részesüljenek. Ők végzik a legnagyobb képzettséget igénylő munkát, rajtuk áll, hogy a dokumentum eljut-e az igénylőhöz. "Bibliográfiául" megtanulni nagyon nehéz, de az egyik legszebb feladat; állandó tanulást jelent, az állandó tanítás érdekében.

MÓNUS Imre